

Miljøvirkemidler som virker: Erfaringer fra landbruket i Europa

Christina Blumentrath, Grete Stokstad, Wenche Dramstad & Sebastian Eiter

Hvordan nås målene knyttet til biodiversitet, kulturminner, landskap og rekreasjon andre steder i Europa? Det har vi sett på ved å samle informasjon og erfaringer fra Østerrike, Bayern (Tyskland), Frankrike, Wales (Storbritannia) og Sveits. Tiltakene i disse landene er også sammenliknet med tiltak i Norge.

Bakgrunn

Et viktig mål for norsk landbrukspolitik har vært, og er, matsikkerhet og å hindre tap av dyrket og dyrkbar mark. I tillegg har norske myndigheter understreket viktigheten av å bevare det biologiske mangfoldet, vedlikeholde kulturlandskapet og kulturminner og å legge til rette for friluftsliv.

Med dette som utgangspunkt, bidrar norske myndigheter med et vidt spekter av støtteordninger til norsk landbruk. Dette er ikke noe særnorsk fenomen; mange land i Europe har tilsvarende målsetninger – og tiltak for å nå dem. I de senere år er det imidlertid i ulike sammenhenger stilt spørsmål ved om disse tiltakene og støtteordningene fungerer etter hensikten.

Norske myndigheter bidrar med et vidt spekter av støtteordninger til norsk landbruk. Foto: Sebastian Eiter / Skog og landskap

Færre gårdsbruk i Europa bekymrer

I en periode var det stort fokus på å øke produksjonene og effektivisere driften i europeisk jordbruk. Disse målene ble i hovedsak nådd. I ettertid er det imidlertid

godt dokumentert at dette hadde en rekke negative effekter på det vi ofte kaller «fellesgoder», for eksempel leveområder for ulike arter i jordbrukslandskapet. I mange deler av Europa er disse endringene fortsatt

Besetninger med dølafe kan få støtte gjennom regionale miljøprogrammer. Foto: Anna Rehnberg / Skog og landskap

årsak til bekymring. Men i nyere tid har også den motsatte trenden, nemlig nedlegging og opphør av drift med påfølgende gjengroing fått økende oppmerksomhet. På tross av støtteordninger til landbruket i mange europeiske land, har antallet gårdsbruk minket de senere årene. I noen regioner er reduksjon av gårdsdrift bekymringsfullt med tanke på blant annet artsmangfold og landskapsendringer.

For å kunne dra nytte av andre lands erfaringer, var tanken bak undersøkelsen å gi en oversikt over eksisterende støtteordninger i landbruket i noen europeiske land og å sammenlikne disse med ordningene i Norge. Målsetningen med arbeidet var å finne frem til landbrukspolitiske tiltak og virkemidler som er dokumentert å ha en ønsket effekt på biodiversitet, kulturminner, landskap og rekreasjon. Resultatene foreligger nå i form av en rapport der funnene beskrives (Blumentrath et al. 2014).

Gode ordninger

Generelt viste det seg å være en stor mangel på dokumentasjon av konkrete og målbare effekter av ulike ordninger. I mange sammenhenger skyldes nok dette at det er kompliserte sammenhenger mellom årsak og virkning. Et eksempel på dette er trekkfugl som riktignok er avhengig av jordbrukslandskapet en del av sesongen, men som tilbringer en annen del av året på et annet kontinent. Enkelte fellestrekk kunne man likevel peke på for de tiltakene og prosjektene som ble betegnet som suksesser.

Spesielt vellykket var tiltak som hadde inkludert lokal informasjon, forholdsvis enkel bruk og organisering, og som ble utformet i samarbeid med gårdbrukerne og dermed tilpasset lokale utfordringer. Det var også viktig med spesifikke målsettinger.

Tiltak som ble karakterisert som mindre vellykket ble ofte kritisert for å være urettferdige med tanke på regional fordeling, å lide under manglende åpenhet, at for små områder ble tilgodesett eller at ordningene krevde for mye administrasjon.

Støtte til å bygge «kissing gates» av walisisk eik er et konkret og målrettet tiltak under «Tir Gofal»-programmet i Wales.

Foto: Peter Dennis

Fremtiden i Norge

Generelt mener vi at man bør vurdere muligheter for en mer utstrakt erfaringsdeling når det gjelder miljøtiltak i jordbrukslandskapet, og virkningene av dem. I tillegg er det enkelte ordninger som fortjener ekstra oppmerksomhet. Vi anbefaler for eksempel å studere følgende virkemidler nærmere: Den østerrikske ordningen for økologisk landbruk, det walisiske «Tir Gofal»-programmet, samt de østerrikske, bayerske og sveitsiske ordningene for å vedlikeholde kulturlandskapet.

«Lerkevinduer» som hekkeområder får støtte i flere land, bl.a. Bayern og Sveits. Foto: Sebastian Wolfrum

Litteratur:

Blumentrath, C., Stokstad, G., Dramstad, W. & Eiter, S. 2014. Agri-environmental policies and their effectiveness in Norway, Austria, Bavaria, France, Switzerland and Wales: Review and recommendations. Report from Skog og landskap 11/2014. Norwegian Forest and Landscape Institute, Ås.